

УДК 342.9.351.95

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2025-3-7>**Єсімов Сергій Сергійович,**

кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративно-правових дисциплін,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9327-0071>

Вітенко Захар Романович,

кандидат історичних наук,
доцент кафедри права,
Вінницький кооперативний інститут
вулиця Академіка Янгеля, 59, м. Вінниця, 21009, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-7231-2448>

Новицький Антон Олександрович,

старший науковий співробітник відділу організації наукової діяльності,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-7388-4971>

ДОЗВІЛЬНА СИСТЕМА ЯК АДМІНІСТРАТИВНА ПОСЛУГА З РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ВОЛОДІННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ

Анотація. У статті на підставі комплексного системного підходу розглянуто дозвільну систему у контексті адміністративних послуг із реалізації права на володіння вогнепальною зброєю. Вдосконалення державного регулювання обігу вогнепальної зброї, що поєднує питання ліцензійно-дозвільної та профілактичної діяльності, державне управління у сфері обігу зброї визначає актуальність дослідження. Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що складаються у сфері діяльності органів виконавчої влади, уповноважених у сфері обігу зброї, щодо правил обігу вогнепальної зброї. Предметом виступають наукові дослідження у сфері діяльності виконавчої влади щодо забезпечення правил обігу вогнепальної зброї, норми права, що регулюють зазначену діяльність. Сутність дозвільної системи пов'язана з призначенням, що полягає у забезпеченні публічної безпеки. Доведено, що єдина теоретична основа реалізації адміністративних послуг органами, уповноваженими у сфері обігу зброї, щодо обігу вогнепальної зброї зумовлює внутрішньогалузевий взаємозв'язок правових норм про обіг зброї та законодавства про адміністративні послуги і про адміністративну процедуру. Вказано, що взаємозв'язок передбачає відповідність значення та теоретичного сенсу елементів понятійного апарату контрольно-наглядової діяльності у сфері обігу зброї значенню та теоретичному сенсу цих елементів, закріпленому спеціалізованим законодавством про адміністративні послуги, не допускаючи спотворення. Дозволи виступають умовами для реалізації фізичними і юридичними особами прав і законних інтересів щодо придбання, зберігання та володіння вогнепальною зброєю. Перспектива розвитку правового регулювання у сфері обігу зброї пов'язана із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій та удосконаленням Єдиного реєстру зброї єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України.

Ключові слова: адміністративна процедура, власність, дозвіл, ліцензія, органи, уповноважені у сфері обігу зброї, поліція.

Yesimov Serhii, Vitenko Zakhar, Novytskyi Anton. Permit system as an administrative service for the implementation of the right to own a firearm

Abstract. The article, based on a comprehensive system approach, examines the permit system in the context of administrative services for the implementation of the right to own a firearm. Improving state regulation of the circulation of firearms, which combines issues of licensing and permitting and preventive activities, state management in the field of weapons circulation determines the relevance of the study. The object of the study is public relations that develop in the field of activity of the executive authorities authorized in the field of weapons circulation regarding the rules for the circulation of firearms. The subject is scientific research in the field of activity of the executive authorities regarding the enforcement of the rules for the

circulation of firearms, the legal norms regulating the specified activity. The essence of the permit system is connected with the purpose, which is to ensure public safety. It is proved that the single theoretical basis for the implementation of administrative services by the bodies authorized in the field of arms circulation regarding the circulation of firearms determines the intra-sectoral relationship of legal norms on arms circulation and legislation on administrative services and on administrative procedure. It is indicated that the relationship assumes the correspondence of the meaning and theoretical meaning of the elements of the conceptual apparatus of control and supervisory activities in the field of arms circulation to the meaning and theoretical meaning of these elements, enshrined in specialized legislation on administrative services, without allowing distortion. Permits are conditions for the implementation by individuals and legal entities of rights and legitimate interests regarding the acquisition, storage and possession of firearms. The prospect of the development of legal regulation in the field of arms circulation is associated with the use of information and communication technologies and the improvement of the Unified Register of Weapons of the Unified Information System of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

Key words: administrative procedure, property, permit, license, bodies authorized in the field of arms circulation, police.

Вступ. Діяльність, пов'язана з експлуатацією джерел підвищеної небезпеки, вимагає особливого регулювання та державного забезпечення, включаючи здійснення контролю на всіх етапах. Це стосується державного регулювання набуття цивільних прав на об'єкти особливої соціальної природи та володіння ними. У нормативному порядку запроваджуються обмеження оборотоздатності об'єктів цивільних прав, зокрема, визначаються об'єкти цивільних прав, які можуть належати лише певним учасникам обороту або вчинення правочинів з якими допускається за спеціальним дозволом. Такі обмеження державою є особливим методом правового регулювання – не прямою, а відносною заборонаю.

Загальні та окремі питання реалізації дозвільної системи розглядали вітчизняні вчені: В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, М. Г. Вербенський, С. М. Гусаров, С. Ф. Денисюк, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, Р. С. Мельник, В. І. Олефір, А. М. Подоляка, Т. О. Проценко, С. Г. Стеценко, І. М. Шопіна та ін. Науковці зробили значний вклад у розвиток адміністративного права, зокрема дослідження адміністративно-правових проблем дозвільної системи. Процес розвитку наукового знання повинен мати безперервний характер і враховувати динаміку соціального життя, внаслідок чого наявні наукові знання можуть бути уточнені та доповнені висновками сучасних досліджень.

Матеріали та методи. Методологічна основа та методи дослідження ґрунтуються на застосуванні сукупності формально-логічного, формально-юридичного, структурно-функціонального, порівняльно-правового методів наукового пізнання соціально-правових явищ. Застосування формально-логічного та формаль-

но-юридичного методів під час дослідження термінологічного апарату законодавства про обіг зброї дозволило виявити ознаки понять, що використовуються у регулюванні обігу зброї. Дослідження питань класифікації зброї за допомогою структурно-функціонального методу дало змогу встановити взаємозв'язки елементів, виявити наявні проблеми та запропонувати шляхи їх вирішення. Застосування порівняльно-правового методу дозволило охарактеризувати взаємозв'язки однотипних понять, що закріплюються різними нормативно-правовими актами. За допомогою порівняльно-правового методу проаналізовано практику застосування правових норм про оборот зброї.

Результати. Дозвільна система є видом адміністративної діяльності, спрямованої на державне підтвердження кваліфікації та професійних якостей суб'єктів, надання спеціальних правових статусів, що дозволяють займатися діяльністю, способи та форми якої є небезпечними. У цьому сенсі дозвільна система – адміністративно забезпечений спосіб подолання відносної заборони, що є основою правового регулювання суспільних відносин у сфері обороту вогнепальної зброї (далі – зброї). Державний контроль не відокремлений від дозвільної системи, становить її інструментальну сутність.

Форми дозвільної діяльності характеризуються змістом як набором відповідних методів. Під методом у праві розуміють спосіб впливу, впорядкування, засіб досягнення юридичної мети. Методи у формах дозвільної діяльності різноманітні. Їх можна розділити на методи: організаційного характеру (моніторинг, інформування, ведення реєстрів); регулятивного характеру; контрольного характеру (контрольні дії).

Для прийняття рішення про надання спеціального права займатися певною діяльністю у конкретній адміністративній послугі щодо здійснення дозвільної діяльності використовується сукупність методів. Аналіз чинного законодавства про обіг зброї вказує на те, що формою дозвільної діяльності при реалізації права фізичних осіб на придбання вогнепальної зброї є дозвіл.

Правова природа дозволів становить науковий інтерес і розглядається по-різному, а саме як: спосіб правового регулювання; вид державного контролю; особлива процедура офіційного посвідчення права суб'єкта ведення певного виду діяльності з дотриманням правил, нормативів і стандартів. Дозвільною процедурою щодо послуги є різновид позитивного процесу, діяльність суб'єктів публічної влади з видачі фізичним і юридичним особам дозволів на зайняття певною діяльністю, для позначення якої в адміністративному праві є терміни: ліцензійно-дозвільна система, ліцензійно-дозвільна діяльність.

Дослідники визначають ліцензування як спосіб державного регулювання окремих видів діяльності, надання послуг, пов'язаних зі здійсненням діяльності на особливо важливих об'єктах, експлуатацією пристроїв і механізмів, що є джерелами підвищеної небезпеки, виконанням публічно значущих робіт. Це означає, що розуміння ліцензування та ліцензії у сфері обігу зброї має узгоджуватись із понятійним апаратом закону «Про ліцензування видів господарської діяльності» [1].

У питаннях дозволу на придбання, експонування, колекціонування зброї фізичними особами поняттю «діяльність» відповідають останні дві категорії. Придбання зброї та патронів фізичною особою сприймається як вчинення окремої, одноразової, вольової, усвідомленої юридично значущої дії. Використання поняття «дозвільна діяльність» стосовно не діяльності суб'єкта, а вчинення поведінкового акту, що вимагає отримання державної згоди, є винятковим і зустрічається у сфері обігу зброї.

Вивезення з України зброї громадянами здійснюється на підставі дозволів, що видаються органом виконавчої влади, уповноваженим у сфері обігу зброї або компетентними органами держав Європейського Союзу.

Одним із варіантів вирішення проблеми щодо обігу зброї виступає пропонуване фахівцями нормативно-правове регулювання дозвільної діяльності шляхом прийняття спеціалізованого закону, де буде закріплено значення понятійного апарату, а дозвільна діяльність систематизована та впорядкована шляхом узгодження форм і методів, сфер застосування.

Згідно з Інструкцією про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної та охолодженої зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів, провадження господарської діяльності з виробництва та ремонту вогнепальної зброї, виробництва спеціальних засобів, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії, індивідуальної захисту, активної оборони та їх продаж невійськового призначення та боєприпасів до неї здійснюється на підставі ліцензій (далі – Інструкція) [2]. Водночас є адміністративні процедури, які реалізуються відповідно до Закону «Про адміністративні послуги» [3].

Йдеться про видачу громадянам дозволів на придбання, зберігання, носіння, застосування вогнепальної зброї. Адміністративна послуга видачі дозволів громадянам на зберігання, носіння, використання (далі – на зберігання) вогнепальної зброї у контексті дозвільної є спірною.

Розглянута адміністративна послуга має бути однорідною за змістом, співвідноситися з її метою. Опосередковуючи процес володіння зброєю громадянином, ця адміністративна послуга у подальшому застосуванні змінює зміст і мету. У сфері обігу зброї використовується два різновиди адміністративних процедур, за результатами яких громадянину видається дозвіл на зберігання вогнепальної зброї: первинна адміністративна процедура видачі громадянам дозволів на придбання вогнепальної зброї та послуга видачі громадянам дозволу на зберігання вогнепальної зброї на новий термін. Незважаючи на форму, що зберігається, вони відрізняються за змістом і метою. Це передбачає розгляд кожної їх.

Адміністративно-правове регулювання суспільних відносин, пов'язаних зі зберіганням, носінням та використанням зброї у перші три роки володіння зброєю громадянином регулюється не дозвільним, а регламентаційним типом правового регулювання. На цьому етапі для реалізації права громадянина на зберігання зброї не вимагається акт застосування права. Досить виконати покладений обов'язок звернутися з питання реєстрації придбаної за дозволом зброї до органу поліції, для чого Інструкцією встановлюється тридцятиденний термін. Право на зберігання вогнепальної зброї, придбаної за дозволом, не втрачається навіть у разі порушення встановлених термінів постановки зброї на облік.

Відповідно до Інструкції первинна адміністративна процедура видачі громадянам дозволів на зберігання вогнепальної зброї має квазідозвільну природу, для чого доцільно навести ряд послідовних аргументів.

Учасником первинної адміністративної процедури видачі дозволів на зберігання, носіння, використання (далі – на зберігання) зброї може бути спеціальний суб'єкт – громадянин, який раніше отримав дозвіл на придбання вогнепальної зброї, вчинив цивільно-правову угоду щодо придбання.

Участь громадянина у первинній адміністративній послугі видачі дозволів на зберігання зброї пов'язана не з її правом, а з виконанням покладеного адміністративного обов'язку. Первинна адміністративна послуга видачі дозволів на зберігання зброї громадянам здійснюється з метою обліку зброї, а її утримання на цьому етапі утворює метод державної реєстрації речових прав. Функція аналізованої послуги полягає у допуску придбаної громадянами зброї до експлуатації у зв'язку з наявністю адміністративно-правової заборони на експлуатацію незареєстрованої зброї.

Законодавство про обіг зброї не містить самостійних підстав для відмови громадянину, який вперше звернувся до органу, уповноваженого у сфері обігу зброї, щодо видачі дозволу на зберігання вогнепальної зброї, придбаної за дозволом. Це свідчить про те, що видача дозволу вперше не є правом, а обов'язком органу, уповноваженого у сфері обігу зброї.

Відносна заборона як метод адміністративно-правового регулювання суспільних відносин передбачає, що без отримання спеціального дозволу від держави діяльність суб'єкта у сфері обігу зброї є незаконною. За незаконні дії фізичних осіб у сфері обігу зброї передбачена юридична відповідальність (адміністративна – за статтею 190 КУпАП або кримінальна – за статтею 263 КК України). Зберігання, носіння, використання придбаної за дозволом громадянином зброї без отримання відповідного дозволу не можуть розглядатися як незаконні дії. Це є порушенням порядку обліку зброї шляхом невиконання громадянином покладеного Інструкцією обов'язку. За це настає лише адміністративна відповідальність, передбачена статтею 191 КУпАП.

Науковий інтерес становить процедура видачі громадянам дозволу на зберігання зброї на новий термін. Зміст первинної адміністративної процедури видачі громадянам дозволів на зберігання зброї становить метод державної реєстрації, що застосовується з метою обліку. Термін дії дозволу на зберігання зброї, що видається громадянину, обмежений трьома роками. Облік зброї, що належить громадянам, є безстроковим. Термін дії має лише дозвіл, що видається за результатами первинної адміністративної процедури.

Аналіз функції адміністративної послуги видачі дозволів на зберігання вогнепальної зброї на новий термін приводить до висновку, що за результатами вирішується питання про продовження чи припинення всього набору адміністративних прав і обов'язків громадянина у сфері обігу зброї, про адміністративно-правовий статус як власника конкретної вогнепальної зброї. За результатами адміністративної процедури видачі дозволу на зберігання зброї на новий термін вирішується таке питання, для вирішення якого раніше використовувалася адміністративна процедура дозволу на придбання громадянином вогнепальної зброї.

Адміністративна послуга видачі дозволу на зберігання, носіння, використання зброї громадянину на новий термін має такий самий зміст, що й адміністративна послуга придбання громадянином зброї, здійснюється в тому ж порядку і містить ті ж підстави для відмови у видачі дозволу.

Ні в частині змісту, ні в частині функції адміністративна послуга видачі дозволу на зберігання, носіння, використання зброї на новий термін не відрізняється від послуги отримання дозволу на придбання вогнепальної зброї. За результатами цієї адміністративної послуги громадянин набуває весь набір прав і обов'язків, що дозволяють виступити учасником правовідносин, які послідовно виникають у процесі володіння вогнепальною зброєю.

Існуючі у сфері обороту зброї форми дозвільної діяльності прив'язані не до особистості власника, а до конкретної зброї, куди спрямовані суб'єктивні права. Це видно з аналізу ситуації, коли громадяни мають у власності не одну, а декілька одиниць зброї. Максимальна кількість одиниць вогнепальної зброї, якою громадяни мають право одночасно володіти, не обмежено. Щодо кожної одиниці зброї видається дозвіл на зберігання, носіння, використання на строк три роки. Закінчення термінів дії дозволів неодноразово і залежить від дати реєстрації кожної одиниці зброї. Це означає, що після закінчення трирічного терміну адміністративно-правовий статус громадянина як законного власника кількох одиниць зброї втрачається лише щодо конкретної одиниці зброї.

Це змушує громадянина звертатися щодо видачі відповідних дозволів на новий термін не один раз на три роки, а неодноразово протягом кожного трирічного циклу. Громадянам доводиться надавати у цих адміністративних послугах одні й ті самі документи, котрими встановлено різні терміни дії.

Свідомість про підтвердження знань правил безпечного поводження зі зброєю, наявності навичок і умінь безпечного поводження зі зброєю діє безстроково, висновок про відсутність медичних протипоказань на володіння зброєю – протягом трьох років з моменту оформлення.

Перспективи вдосконалення дозвільної діяльності у сфері обігу зброї відкриває застосування інформаційних технологій. Впровадження цифрових механізмів електронного обліку дозвільних документів у сфері обігу зброї дозволяє повністю відмовитися від документарної форми, що суттєво підвищить якість наданих адміністративних послуг.

Відмова від надлишкового документообігу скоротить загальний обсяг, усуне зайві контакти посадової особи органу поліції та фізичної особи, що приведе до відсутності у громадянина необхідності відвідування органу поліції для отримання дозвільного документа на паперовому носії. Це особливо актуально в умовах складної санітарно-епідеміологічної обстановки та для оптимізації службового часу посадових осіб у разі загального дефіциту контрольних ресурсів держави. Знижуються корупційні ризики.

Водночас термін дії дозволів в умовах воєнного стану продовжено на термін до десяти днів після відміни воєнного стану згідно з наказом МВС України від 01.03.2022 р. № 170.

Реалізація відмови від паперових носіїв у сфері торгівлі зброєю для фізичних осіб передбачає обов'язкову інтеграцію Єдиного реєстру зброї єдиної інформаційної системи МВС з електронними ресурсами органу виконавчої влади, уповноваженого у сфері обігу зброї, через програмний модуль, з терміналами, якими повинні забезпечуватися суб'єкти торгівлі зброєю.

Функціонування програмно-апаратного комплексу, що розглядається, повинно здійснюватися за типом Єдиної інформаційної системи МВС України. У цьому разі фізичній особі для придбання зброї у місцях торгівлі достатньо пред'явити документ, що засвідчує особу, та повідомлення про надану адміністративну послугу зручним для нього способом. Проводиться зчитування інформації та звірка з електронним реєстром, результати якої видаються суб'єкту торгівлі. Після здійснення угоди купівлі-продажу вся інформація про неї автоматично заноситься до системи.

Електронна система аналогічно підлягає використанню в процесі придбання фізичними особами вогнепальної зброї на вторинному ринку без участі суб'єктів торгівлі. Відчуження зброї громадянами пов'язане з існуючою необхідністю самостійного прибуття сторін угоди до територіального підрозділу поліції для вирішення питання про перереєстрацію. Це не вимагатиме наявності у покупця дозвільного документа на паперовому носії, оскільки звірка з Єдиним реєстром зброї здійснюється посадовцем у приміщенні адміністративного органу. Для практичної реалізації

запропонованого алгоритму досить встановити заборону продавця зброї на передачу його покупцю до закінчення облікових дій.

Висновки. Адміністративна послуга отримання дозволу на придбання вогнепальної зброї у вузькому розумінні являє собою публічний порядок, що ґрунтується на застосуванні комплексу методів, для отримання фізичною особою державної згоди на вчинення акту з придбання вогнепальної зброї. У широкому сенсі дозвіл – публічний порядок реалізації прав фізичної особи у сфері обігу зброї, через який набувається повний обсяг адміністративної правосуб'єктності, що дозволяє громадянину виступити учасником правовідносин, які послідовно виникають у сфері обігу зброї, опосередковують процес володіння.

Застосування адміністративної послуги щодо дозволу для отримання фізичною осо-

бою державної згоди на придбання зброї відповідає її доктринальному та нормативному розумінню. При незмінній формі процедура видачі дозволів на зберігання, носіння, використання вогнепальної зброї, придбаної за дозволом, та процедура видачі таких дозволів на новий термін виконують різні функції та розрізняються за змістом при послідовному застосуванні у процесі володіння громадянином вогнепальною зброєю.

Введення електронних дозвільних документів скоротить паперовий документообіг, допomoже виключити дублювання та надлишкові контакти громадян із посадовими особами органів, уповноважених у сфері обігу зброї, знизить завантаженість останніх, зменшить корупційні ризики, створить сприятливі умови для реалізації фізичними особами прав на володіння зброєю.

Список використаних джерел:

1. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015 р. № 222-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/222-19>
2. Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металними снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів : наказ МВС України від 21.08.1998 р. № 622. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text>
3. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2015 р. № 5303-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/5203-17>

References:

1. Pro litsenzuvannya vydiv hospodars'koyi diyal'nosti : Zakon Ukrayiny vid 02.03.2015 r. № 222-IV. [On licensing of types of economic activities: Law of Ukraine dated 02.03.2015 No. 222-IV]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/222-19> [in Ukrainian].
2. Pro zatverdzhennya Instruktsiyi pro poryadok vyhotovlennya, prydbannya, zberihannya, obliku, perevezennya ta vykorystannya vohnepal'noyi, pnevmatychnoyi, kholodnoyi i okholoshchenoyi zbroyi, prystroyiv vitchyznyanoho vyrobnytstva dlya vidstrilu patroniv, sporyadzhennykh humovymy chy analohichnymy za svoymy vlastyvostyamy metal'nymy snaryadamy nesmertel'noyi diyi, ta patroniv do nykh, a takozh boyeprypasyv do zbroyi, osnovnykh chastyn zbroyi ta vybukhovyykh materialiv: Nakaz MVS Ukrayiny vid 21.08.1998 r. No. 622. [On approval of the Instructions on the procedure for the manufacture, purchase, storage, accounting, transportation and use of firearms, pneumatic, cold and cold-action weapons, domestically produced devices for shooting cartridges equipped with rubber or similar in their properties non-lethal projectiles, and cartridges for them, as well as ammunition for weapons, main parts of weapons and explosive materials: Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 21.08.1998 No. 622]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text> [in Ukrainian].
3. Pro administratyvni posluhy : Zakon Ukrayiny vid 06.09.2015 r. № 5303 – VI. [On administrative services: Law of Ukraine dated 06.09.2015 No. 5303-VI]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/5203-17> [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 07.07.2025
Дата прийняття статті: 12.08.2025
Опубліковано: 27.10.2025

